

Ders 11

70-80-жылдардагы кыргыз адабияты: проза, драма

(70'li, 80'li Yıllardaki Kırgız Edebiyatı: Nesir ve Drama)

Proza

70'li, 80'li yıllardaki Kırgız edebiyatının nesir ve drama janrı Cengiz Aytmatov'un ismi ile hem ülke çapında hem de dünya edebiyatı çapında ayrı bir tanıma sahip oldu. 1952 yılında "Kırgızstan" adlı almanaha Rusça yayımlanan "Gazete Satan Dzyuyo" ve "Aşım" adlı hikayeleri ile adım atan Aytmatov en olgun eserlerini 70'li 80'li yıllarda yazdı. İlk eserini Rusça yazmak Kırgız edebiyatında daha önce görülmemiş bir olaydı. Çok geçmeden "Ak caan" (Sağanak Yağmur, 1954), "Tünkü sugat" (Gece Sulaması, 1955), "Asma köpüröö" (Asma köprü) adlı hikayelerini Kırgızca yazıp yayımlar. Böylece, Aytmatov, edebiyata daha ilk adımlarında hem iki dilde hem de kimseye benzemeyen üslupla yazabilen yazar olduğunu kanıtlamıştı.

Bu hikayeleri her ne kadar okuyucular tarafından sıcak kabul edilirse de, yazarlık yola baş koymuş olan Aytmatov'un kendisi için dar bir edebî çevrenin seviyesini aşamayan sınırlılık, tecrübe yetersizliği hep hissediliyordu. Bu hisleri onun 1956'da zamanının yazarlar atölyesi olarak bilinen Moskova'daki Maksim Gorki adındaki yüksek edebi kursa gitmesinde belirleyici olur. Aytmatov'un yazarlık hayatındaki gerçek dönüm noktası bu yıllardan sonra başlar. Yüksek edebi kursta okuduğu yılları yazara gerçekten de beklenmedik yenilikler getirmiştir. Bu yılları daha önce hiç duymadığı yaratıcılık heyecan, belirsiz bir dünyaya doğru sürekli arayış, dolup taşan duygusallık, yazmaktan başka hiçbir şeyin mutlu etmediği fanatizm ile yaşadığını belirtir. Doğuştan yeteneğini dünya edebiyatının en güzel örnekleri ile zenginleştirdiği yıllar olur bunlar. Kendine has konuları ve üslubu bulur. Eserlerinin esas konusunun doğduğu yer Şeker, janrının ise öykü olacağını anlar. Aytmatov bu seçimine de uzun yıllar sadık kaldı. Onun ismini dünyaya tanıtan öykülerinin çoğu Şeker konusu üzerine yazıldı. O yılların ilhamı ve tecrübesi ile yazılan ilk öyküsü "Betme bet" ("Yüz yüze", 1957) oldu.

Aytmatov'u dış ülkelere tanıtan, üzerinde hararetli tartışmalara yol açılan bir başka eseri "Gülsarat" ("Elveda Gülsarı") öyküsüdür. Yazar: "Bu öykümde ulusal hayatın tablosunu çizibildim sanırım, bu eser bana onun için değerli. Ben burada ulusal gerçeğin önemli problemlerini yansıtmayı, sosyal çelişkilerin, uyuşmazlıkların içeriğini incelemeyi amaç edinmiştim" dediği gibi, sosyalist toplumun ciddi hataları, insanın eşitliği, özgürlüğü esas alınarak kurulan rejimin nasıl bir kısım insanlar için eşitsizlik, adaletsizliğin ocağına dönüştüğünü göstermeyi başarmıştır.

Bu anlayışın devamı olan toplumdaki ayrışmalar, zıtlasmalar, ulusal şuurun zayıflaması, bilinmeyen, duyulmayan şovnist hareketler, toplumun yozlaşmasının göstergesi olan kumar, uyuşturucu bağımlılığı, terror gibi son yüzyıl felaketleri Aytmatov'un "Kılım karıtar bir kün" (Gün Olur Asra Bedel), "Kıyamat" (Dişi Kurdun Rüyası), "Toolor kulaganda" (Dağlar Yıkılırken) gibi romanlarının da özünü oluşturdu.

Drama

1944 yılında ilk eseri olan "Borbaş" komedisi ile Kırgız oyun yazarlığı janrına adım atan Toktobolot Abdımomunov, hayatı boyunca bu janra sadık kalan onlarca drama, piyesleri vücuda getirdi. Drama türünün başlangıcında onun temelini atan Kasımalı Cantöşev, Kubanıçbek Malikov, Raykan Şükürbekov gibi duayenlerin yolunu T.Abdımomunov ile beraber 70'li yıllardan itibaren katılan Beksultan Cakiyev, Mar Bayciyev, Toktobolot Abdımomunovlar bu janra derin psikolojizm, nesiller çatışması, çağdaş hayatın getirdiği felaketleri yansıtan farklı yolları denediler.

Abdımomunov'un yaratıcılığınaki "Atabektin Kızı" ile başlayan ve "Abiyir keçirbeyt" ve "Aşırbay" dramaları ile doruk noktasına ulaşan yenilikçi yaklaşım sonraki eserlerinde de devam etmiştir. Yazarı başarısı, kahramanlarına karşısına çıkan çetin durumlarla baş etmesini, hatta yenici olarak çıkmasını sağlayan erk ve sebat kazandırmayı bilmesidir. Bu tür örnek insan portreleri yaratabildiği için halkı onun emeğine saygı göstererek ona ülkenin en saygın ödülü olan Toktogul devlet ödülüne layık görmüştür. Hayatını adadığı Kırgız Devlet Drama tiyatrosuna da onun isminin verilmesi ona ve eserlerine arfedilen değerin ifadesidir.

Çağdaş Kırgız Edebiyatı Bibliyografisi

Kırgız Sovet Adabiyatı Tarihi (1990). Frunze.

ASANALİEV, K. (1960). Kırgız Sovet Prozasının Oçerki. Frunze.

ARTIKBAEV, K. (1982). Kırgız Sovet Adabiyatının Tarihi. Frunze:Mektep

BOGDANOVA, M. (1947). Kirgizskaya Literatura. Moskva

CİĞİTOV, S. (1972). Irlar Cana Cıldar. Frunze:Kırgızstan

CİĞİTOV, S. (1984). 20-Cıldardagı Kırgız Adabiyatı. Frunze:İlim

TOKOMBAEV, A. (1962). Tan Aldında.Frunze : Kırgızstan
BAYALİNOV, K. (1928). Acar. Frunze
ELEBAEV, M. (1936). Uzak Col. Frunze-Samarkand.
SIDIKBEKOV, T. (1969).Çıgarmalar. 4 Tomduk. Frunze:Kırgızstan
Alıkul Osmonov. Ömürü Cana Çıgarmaları.(1958). Frunze
GAÇEV,G. (1982). Çıngız Aytmatov i Mirovaya Literatura. Frunze.
ARAGON, L. (1956). Samaya Prekrasnaya na Svete Povest O Lyubvi./ Kultura i Jizn. No 7.
AYTMATOV, Ç. (). Çıgarmalar Cıynağı. 8 Tomduk. Bişkek: Ruhaniyat.
KASIMBEKOV, T. (1971). Singan Kılıç. Frunze.

Çağdaş Kırgız Edebiyatı Bibliyografisi

Kırgız Sovet Adabiyatı Tarihı (1990). Frunze.
ASANALİEV, K. (1960). Kırgız Sovet Prozasının Oçerki. Frunze.
ARTIKBAEV, K. (1982). Kırgız Sovet Adabiyatının Tarihı. Frunze:Mektep
BOGDANOVA, M. (1947). Kırgızskaya Literatura. Moskva
CİGİTOV,S. (1972). Irlar Cana Cıldar. Frunze:Kırgızstan
CİGİTOV, S. (1984). 20-Cıldardagı Kırgız Adabiyatı. Frunze:İlim
TOKOMBAEV, A. (1962). Tan Aldında.Frunze : Kırgızstan
BAYALİNOV, K. (1928). Acar. Frunze

ELEBAEV, M. (1936). Uzak Col. Frunze-Samarkand.

SIDIKBEKOV, T. (1969).Çığarmalar. 4 Tomduk. Frunze:Kırgızstan

Alıkul Osmonov. Ömürü Cana Çığarmaları.(1958). Frunze

GAÇEV,G. (1982). Çingiz Aytmatov i Mirovaya Literatura. Frunze.

ARAGON, L. (1956). Samaya Prekrasnaya na Svete Povest O Lyubvi./ Kultura i Jizn. No 7.

AYTMATOV, Ç. (). Çığarmalar Cıynağı. 8 Tomduk. Bişkek: Ruhaniyat.

KASIMBEKOV, T. (1971). Singan Kılıç. Frunze.